

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 25. marca 1868.

Gospodarske stvari.

Stroški ministerstva kmetijstva za kmetijske potrebe.

Napredek kmetijstva je glas, ki se povsod razlega. Ako pa kmetijstvo hoče napredovati, treba je, da ima koló, ki ga urno pelje naprej; to koló pa mora tudi mazano biti, da more brez zadržka teči naprej. Ministerstvo kmetijstva je tisto koló, kteremu je naloga, da poganja kmetijstvo naprej; koló to pa mora pomočke imeti, s kterimi dela.

O tej zadevi piše 11. list časnika c. kr. dunajske kmetijske družbe to-le:

Pred nami leži stroškovnik (budget) dunajskega ministerstva za letošnje leto, in v njem se bere, da je ministerstvu za kmetijske potrebe nekoliko čez 400.000 gold. odločenih.

Kmetijske družbe in kmetijski časniki so se veliko poganjali za to, da dobimo lastno ministerstvo za kmetijstvo, in veseli smo bili, da smo ga dobili, mislé, da bode zdaj vlada vendar kaj storila za dolgo zanemarjeni napredek kmetijstva.

Al že nam to veselje marsikaj grení.

Prva misel, ki se nam vriva, je ta, da rečemo: na kako veseli stopinji bi stalo lahko kmetijstvo cesarstva našega in kako bolje bi stalo s financami avstrijskimi, ako bi bila vlada v prejšnjih časih skrbela tudi toliko za kmetijstvo, kakor je skrbela za vojake in policijo. Mogoče bi bilo, pridelke vsacega orala polja pomnožiti na dvojne, vrednost zemljišč povzdigniti za dvojno in trojno, prav kakor v družih državah. Al vse to se je pri nas zanemarilo! In žalibog, da še danes so mnogi, ki mislijo, da kmetijstvo ne potrebuje krepkega varstva, posebne skrbi, posebnega ministerstva!

In kako nas more pravo, srčno veselje navdajati v tem, da imamo lastno ministerstvo, ako je očitna skrivnost, da prav za prav nismo grofa Alfreda Potockega za ministra kmetijskega, ampak kmetijsko ministerstvo le za grofa Potockega dobili, ker se je potrebno zdelo, da Poljakom zadostijo s tem, da tudi enega izmed njih vzamejo v novo ministerstvo, in ker je grof Alfred Potocki po naključbi izvrsten kmetovalec. Ali pač moremo tega prav veseli biti, če pomislimo, da prva drugačna sapica nam vzame grofa in ž njim tudi kmetijsko ministerstvo? Ali moremo veseli biti, če slišimo in tudi le posamen glas iz dunajskega ministerstva, da se ne vé, kaj prav za prav more minister kmetijstva opraviti imeti? Ako je ta glas resničen — in žalibog! da moramo misliti, da je resničen — lahko se primeri, da to, kar nam je naključba dala, nam spet naključba vzame.

Pa tudi stroškovnik kmetijskega ministerstva nas ne more navdajati z velikim veseljem. Dobro sicer vemo, da se nam je ministerstvo kmetijstva rodilo ob času, ko je varčnost prva zapoved, in da ni bilo mogoče drugo, kakor le pohlevno podporo zahtevati na pomoč kmetijstvu. Al to, kar se je temu ministerstvu dalo, vendar je celó premalo! Al si ni ministerstvo s tem malim zneskom tudi za prihodnji čas zavezalo rok? Ali se ni bati, da bi se drugo leto reklo: kako morete zahtevati več letos, ker ste lani s tem zneskom zadovoljni bili? Zato obžalujemo, da je ministerstvo kmetijstva premalo zahtevalo.

Kaj hoče ministerstvo s 3000 gold. početi, da za 14 — reči štirnajst — dežel kupi kmetijskih mašin in kmetijskega orodja? Ali z napravo kmetijskih učilnic tudi letos ne bode napredka? Ali se še zmiraj misli, da še ni čas, da bi se za vrtnarstvo, sadjerejo, vinorejo, za obdelovanje senožet itd. napravile posebne učilnice? Od kod naj bi se učitelji za kmetijske učilnice, učitelji za napredovalni nauk, popotovajoči učitelji plačevali? Ali ministerstvo noče nič storiti za razširjevanje dobrih kmetijskih bukev po nizki ceni? Ali noče nič storiti na pomoč kmetijskim časnikom? Ali ne misli na to, da bi kadaj napravilo kmetijsk muzej? Ali zadostuje 20.000 gold. v vseh neogerskih deželah za take naprave, kjer se imajo delati skušnje v razjasnilo in napredek kmetijskih znanosti? Ali ne misli ministerstvo na to, da razun premij za rejo konj, goved, ovac itd. bi treba bilo tudi častnih premij za zasluge možém v kmetijstvu sploh in v spisovanji dobrih kmetijskih knjig posebej? Ali ne bo treba razpisovati daril, kdor spiše najboljšo knjigo v tem ali unem razdelku kmetijskem? Ali je huda pošast iz jutrovih dežel — goveja kuga — že za veke odvrnjena od naših dežel? Ali zarad nje poleg ukazov ni tudi treba družih naprav, za ktere je denarja treba? Ali se mar ministerstvo hoče znebiti pravic o državnem žebčarstvu, živinozdravniški šoli itd. in take naprave, ki spadajo pod njegovo oblast, prepuščati drugim rokam, kamor ne spadajo?

To pač so vprašanja, ktera smemo staviti do ministerstva. Naj bi jih ne preziralo, in za drugo leto več zahtevalo kakor ubozih 400.000 gold., da se ne zanemarijo stvari, ktere na vsaki način spadajo v njegovo področje. Le tedaj, ako tirja, kar tirjati mora, sme si v svesti biti, da bode kmetovalcem po volji in da ga bodo, kolikor jim bode moč, podpirali v težavnem njegovem opravilstvu.

Gospodarska skušnja.

Kako se spozná dobra kokljá?

Čudno je to, da je gospodinjam tako malo ležeče na tem, da bi ločile dobre koklje od kokelj srednje

vrednosti, ker po tej nemarnosti jim dohaja velika zguba. Ako ima gospodinja take koklje, ki počez le 35 do 40 jajc izležejo, je vendar to velik razloček, ako bi imela take, ki izležejo po 70 do 80 jajc (pa so tudi take, ki jih ležejo do 120). Ali ni to zguba na pol?

Kokoš navadno začne jajca leči prvo zimo po svojem rojstvu. Ako tedaj prvo leto, kadar jajca ležejo, opazujemo znamenja dobrih kokelj, in ako v sledečih 3 ali 4 letih (v tem času ležejo največ jajc) puščamo le take koklje skupaj, ki ona znamenja očitno kažejo, bomo pravo zadeli. Ta znamenja so dvojna. Prvo znamenje vidimo na grebenu in podbradku: čem bolj živa je temnoškarlasta barva grebenova in podbradkova v tem času, kadar kura jajca leže, tem bolj koklja je in tem več jajc izleže. Takrat pa, ko greben in podbradek bolj temnorudeča prihajata, prihaja okoli ušes veliko bolj belkasta. Pri slabi koklji pa, kadar leže, prihajata greben in podbradek čedalje bolj blede, okoli ušes pa je umazano-bele ali celó rumenkasto-rožnate barve. — Drugo znamenje je pa šopeč okoli in pod mrđanjjo; čem večji je ta šopek, čem bolj je podoben artiškoki, ko cvesti začne, tem bolj je koklja; ako pa je ta šopek majhen, je to znamenje, da koklja ni veliko vredna.

Koprive, zelene ali suhe in drobno zrezane in navadni piči primešane, priporoča dr. Schneider v Worms-u za najboljšo sredstvo, da kokoši rade jajca ležejo. Kopriva pa je v ta namen takrat najboljša, kadar je že seme nastavila.

Občinske stvari.

Odprto pisemce

mojim tovaršem — kranjskim županom.

Ne — da bi se vsi ljudje križem ženili! Tako beremo v 6. listu letošnjih „Novic.“ Resničen in hvale vreden je ta sestavek. Naj mu še jaz nekoliko vrstic dostavim.

V omenjenem spisku beremo željo, naj bi slavni deželni odbor to reč iznova prinesel v deželni zbor, da se prenaredi ta nesrečna postava; o tem pa ga moramo župani podpirati. Iz 27. lista lanskih „Novic“ se vidi, da je pritožba župana grosupeljskega zoper to, da se morajo dajati zakonske oglasnice*) tudi takim ljudem, ki se brez premoženja ženijo, bila po deželnem odboru tako-le rešena: „Dokler je postava taka, da se morajo dajati oglasnice, treba je po postavi se ravnati, ker protipostavnega ravnanja odbor ne more odobriti; al da se dozdanja postava na postavni poti prenaredi, naj grosupeljska občina in ž njo vred vse druge, ktere previdijo, da je ta postava škodljiva občinam in deželi, prihodnjemu deželnemu zboru prošnjo predložijo za preklic te postave. Kar se deželnega odbora tiče, se on po svojem obilem prepričanju ne bode zoperstavljal takemu preklicu.“

Vprašam vas, dragi tovarši župani, kje je kakošna občina, da bi nesrečnih nasledkov popolnoma neomejenih ženitev ne občutila? Kdo je kriv, da berači od jutra do večera drug drugemu vrata odpirajo, in med njimi tudi taka mladina, ki že z beraško mavho stopa v življenje; ako jo pa posvarimo, naj gré delat, se nam naravnost izmišljenim in lažnjivim odgovorom ustavlja, in če treba, tudi s kletvijo potrjuje. Kaj se ima od

*) Zarad oglasnic naj le to razjasnimo, da oglasnica prav za prav nič družega ne zapopada kakor to, da župan pismeno reče, da se je ta ali ta pri njem oglasil, da se ženiti hoče. Oglasnica tedaj po svojem zapopadku ni še to, kar dovolitev ženitve (Eheconsens). Vred.

tacih mladih beračuhov pričakovati, kadar odrastejo? ali bodo morebiti k pridu občinam in deželi? — gotovo ne!

Ako dalje pogledamo na take, ktere je ta postava v zakon spravila, vprašam vas: ali jih ni dokaj tacih med njimi, ki nimajo niti potrebne hrane, niti potrebne obleke ne za-se ne za svojo družino; je li take ta postava osrečila? Le občini naloži butaro, da, če tudi sama nima nikakoršnega premoženja in še družih revežev, mora skrbeti še za take berače. V naši vasi je 57 hiš, pa 45 tacih družin, ki nimajo od ničesa živeti. Grofu Antonu Auerspergu, ki se je za to postavo tako „junaško“ potezoval, jih bomo poslali, da jih on preživi. Ne vem, ali se ta njegova svobodnija ne bode skrčila v „ne dam nič.“

Da se tedaj ta nesrečna postava z vsemi svojimi nasledki odvrne, združimo se tedaj, dragi župani sè županom grosupeljskim in naredimo prošnjo na deželni zbor za preklic te postave, ktera je nesrečna za deželo, za občine, pa tudi za tiste, ktere brez premoženja in dohodkov ta postava v zakon spravi. Ne odkladajmo dalje, ker je deželni zbor menda blizo. Prosili bomo pa tudi vse naše poslance, da našo prošnjo podpirajo, še posebno pa prečastitega našega zastopnika gospoda dr. Janeza Bleiweisa. Trdno zaupamo, ker je že v seji 9. aprila 1864. leta proti tej nadlogi tako ostro pa resnično govoril in je v 30. listu lanskih „Novic“ očitno rekel, da ne najmanjše stvarce nima preklicati o tem, kar je govoril in delal preteklih 25 let, da gotovo nam tudi te prošnje odrekel ne bode.

Črničrh 13. sušca 1868. Anton Pležnar,
župan.

Slovstvene stvari.

Die slavischen monatsnamen von Dr. Franz Ritter von Miklosich.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Januarius.

Nsl. a) prosinec (1466), — poleg te oblike se beró napačne: prosenec, prosimec, prozimec, prezimec; strsl. prosiněць iz glagola: pro-si-jati (anfangen zu leuchten), ka začjenja ob tem času dan rasti. Gosp. dr. Miklošič navaja maloruski pregovor: „na novyj rok prybavylo š dña na zajačyj skok“, a jaz dodajam nsl. pregovor: „o svetih treh kraljih dan za toliko zraste, kolikor je treba, da petelin preskoči prag“, ali tudi: „kolikor bolha zine“; b) nsl. zimiec, Meg.; c) nsl. sěčen, Jambr.; č) nsl. mali božičnjak ev. — tirn.*), od malih božičev: novega leta i svetih treh kraljev.

Februarius.

Nsl. a) setczann (1466), sěčan, Meg., Trub., strsl. sěčьnъ od glagola: sěk-ati, sěči (strsl. sěk: sěšti), ka se v tem meseci drva sekajo, prim. novovisnem. holzmonat (februarius), ali morda zato, ka se v zimskem času živina kolje po bolgarskem pregovoru: sečko (februarius) seče, martъ dere, april koži prodava; b) nsl. svěčan (stoletna pratika), svěčen, ev.-tirn.), svěčnik Meg., hrv. svičničar, dolsrb. švjeckovny (mjasec): šveckovna, šveckovnica Mariae lichtmesse, let. sveču mēnesis, sveču děna Mariae lichtmesse; c) nsl. sušec novi-Jez. **); č) nsl. veljak, Jambr.

*) Szveti evangeliumi (pro dioecesi Zagrabiensi). Vu Cseske Ternave 1694.

***) Novi Jezus. V Lendove 1861.